

**REGIONALNA NAUČNOSTRUČNA KONFERENCIJA
ERAZ 2015**

***Održivi ekonomski razvoj
– savremeni i multidisciplinarni pristupi –***

ZBORNİK RADOVA

***Konferenciju je finansijski podržalo
Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja
Republike Srbije***



**Ministarstvo prosvete, nauke
i tehnološkog razvoja
Republike Srbije**

Beograd, Srbija, 11. jun 2015. godine

Konferencija ERAZ 2015

*Održivi ekonomski razvoj – savremeni i multidisciplinarni pristupi
Zbornik radova*

Programski odbor konferencije:

1. **Prof. dr Slobodan Slović**, Visoka škola strukovnih studija za ekonomiju i upravu - R&B College, Beograd
2. **Prof. dr Pankov Viktor Vasilievich**, Fakultet poslovnih studija, Ruski ekonomski univerzitet „Plehanov“ – Moskva
3. **Prof. dr Branko Ljutić**, Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment - FIMEK, Novi Sad
4. **Prof. dr Gojko Rikalović**, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Beogradu
5. **Prof. dr Momčilo Živković**, Fakultet za poslovne studije, Megatrend univerzitet
6. **Doc. dr Slagjana Stojanovska**, Fakultet za biznis ekonomiju, Skoplje
7. **Prof. dr Šiniša Varga**, Pravni fakultet, Univerzitet u Kragujevcu
8. **Prof. dr Živan Nikolić**, Visoka škola strukovnih studija za ekonomiju i upravu - R&B College, Beograd
9. **Doc. dr Nenad Janković**, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Kragujevcu
10. **Doc. dr Vladimir Jovanović**, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe - Univerzitet Privredna akademija - Novi Sad
11. **Prof. dr Nenad Avramović**, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe - Univerzitet Privredna akademija - Novi Sad
12. **Prof. dr Slavomir Kaličanin**, Visoka škola strukovnih studija za ekonomiju i upravu - R&B College, Beograd
13. **Prof. dr Nina Planojević**, Pravni fakultet, Univerzitet u Kragujevcu
14. **Doc. dr Vuk Bevanda**, Fakultet za poslovne studije, Megatrend univerzitet
15. **dr Miroljub Nikolić**, Ministarstvo privrede Republike Srbije, Sektor za regionalni razvoj i strateške analize privrede

Organizacioni odbor konferencije:

1. Prof. dr Ivana Slović-Krčadinac
2. dr Marija Jovanović
3. Nikolina Vrcelj
4. Dejan Jeremić
5. Uroš Mirčević
6. Ivana Vasić
7. Nevena Vrcelj
8. Stefan Zelenbaba

Izdavač:

1. Udruženje ekonomista i menadžera Balkana – UdEkoM Balkan
2. Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment – FIMEK, Novi Sad
3. Visoka škola strukovnih studija za ekonomiju i upravu - R&B College, Beograd
4. Internacionalni univerzitet „Brčko“ – BiH
5. Fakultet poslovnih studija, Ruskog ekonomskog univerziteta „Plehanov“ iz Moskve

Beograd, 2015

ISBN 978-86-80194-01-1

CIP - Katalogizacija u publikaciji -
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

338.2(082)
338.1(082)
336.76(082)
005(082)
658.8(082)

REGIONALNA naučno stručna konferencija ERAZ 2015 (2015 ; Beograd)
Održivi ekonomski razvoj : savremeni i multidisciplinarni pristupi : zbornik radova / Regionalna naučno stručna konferencija ERAZ 2015, Beograd, 11 jun 2015. godine ; [organizatori Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment - FIMEK... [et al.]. - Beograd [etc.] : Udruženje ekonomista i menadžera Balkana - UdEkoM Balkan [etc.], 2015 (Beograd : All in one copy centar). - XV, 607 str. : graf. prikazi, tabele ; 30 cm

Tiraž 100. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. - Bibliografija uz svaki rad. - Abstracts, apstrakti.

ISBN 978-86-80194-01-1

1. Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment - FIMEK (Novi Sad)
a) Ekonomska politika - Zbornici b) Ekonomski razvoj - Zbornici c) Finansijsko tržište - Zbornici d) Menadžment - Zbornici e) Marketing - Zbornici
COBISS.SR-ID 216614924

ODRŽIVOST EKONOMSKOG RASTA I DIREKTNE STRANE INVESTICIJE – PRIMER SPREMNOSTI ZA STRANA ULAGANJA U OPŠTINAMA SLOVENIJE I SRBIJE

ECONOMIC GROWTH SUSTAINABILITY AND FDI – EXAMPLE OF READINESS FOR FDI IN LOCAL COMMUNITIES OF SLOVENIA AND SERBIA

dr Anita Maček, docent⁴¹

dr Rasto Ovin, redovni profesor⁴²

Jelena Zvezdanović Lobanova, istraživač saradnik⁴³

Abstract: *There has been no common position in the literature about benefits of foreign direct investment (FDI). When national governments' attitude is concerned, it is clear that local politics prefers greenfield investment from cross-border mergers and acquisitions. This type of investments is often being accused for ignoring national economic goals. However, nevertheless both arts of FDI are often instruments of industry consolidation. The article analyses how local communities in Slovenia and Serbia evaluate the chance that FDI could represent for their economic growth.*

Key words: *FDI, local communities, economic growth*

Sadržaj: *U literaturi ne postoji jedinstveno mišljenje po pitanju prednosti stranih direktnih investicija (SDI). Što se tiče stava nacionalnih vlada, jasno je da lokalne vlasti preferiraju greenfield investicije od prekograničnih merđžera i akvizicija. Ovaj vid investicija se često optužuje da ignoriše nacionalne ekonomske ciljeve. Međutim, uprkos tome, oba tipa SDI se često koriste kao instrumenti za konsolidaciju industrije. U radu se analizira kako lokalne zajednice u Sloveniji i Srbiji procenjuju šanse koje SDI predstavljaju za njihov ekonomski rast.*

Ključne reči: *SDI, lokalne zajednice, ekonomski rast*

1. UVOD

Uprkos nespemnosti evropskih vlada da je prate, Direktiva EU o preuzimanju [1] je do sada nekako ugrađena u realnu politiku. Postalo je jasno da konsolidacija industrije obuhvata tehnički razvoj koji zahteva liberalizaciju tokova kapitala. Interesantno je da su pozitivni primeri iz prakse uticali na smanjenje diskusije o korisnosti stranih ulaganja u literaturi.

Ekonomski efekti SDI na nivou lokalne zajednice u principu ne bi trebalo da se razlikuju od onih ostvarenih na nivou nacionalne ekonomije. Uprkos postojećim pretnjama, SDI i na tom nivou predstavljaju šansu za tehnološki razvoj u pojedinim sektorima i mogu doprineti

⁴¹ Doba fakultet Maribor, Prešernova ulica 1, 2000 Maribor, Slovenija; anita.macek@net.doba.si

⁴² Doba fakultet Maribor, Prešernova ulica 1, 2000 Maribor, Slovenija; rasto.ovin@doba.si

⁴³ Institut društvenih nauka, Centar za ekonomska istraživanja, Kraljice Natalije 45, Beograd, Srbija; zvejel@gmail.com; rad je deo istraživanja na projektu „Društvene transformacije u procesu evropskih integracija – multidisciplinarni pristup“, ev. br. III 47010, koji je finansiran od strane Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

povećanju konkurentnosti privrede [2]-[7]. SDI mogu predstavljati ključan faktor prestrukturiranja postojeće, neefikasne, privredne strukture naročito kada je u pitanju privreda u tranziciji koja poseduje oskudnu domaću akumulaciju.

U uvodnom delu rada predstavljene su glavne karakteristike tranzicije vezane za SDI u Sloveniji i Srbiji. Treći deo rada bavi se metodološkim pristupom, opisom uzorka, podataka za analizu, dok četvrti deo donosi komparativnu analizu spremnosti opština za priliv SDI u Sloveniji i Srbiji. U zaključku su sumirani rezultati i izneta razmatranja.

2. GLAVNA TRANZICIONA OBELEŽJA SLOVENIJE I SRBIJE

Iako je u prvim godinama tranzicije (1991-1993), zabeležila negativna ekonomska kretanja usled gubitka značajnog dela tržišta za svoje proizvode, Slovenija je u ovom periodu postavila dobre osnove za balansirani ekonomski i društveni razvoj koji je uspela da održi sve do sredine 2000-ih [8]. O tome svedoči podatak da je Slovenija imala najbolje rezultate u sprovođenju ekonomskih reformi u odnosu na druge zemlje koje su stekle nezavisnost raspadom Jugoslavije i Sovjetskog saveza. Privredna usmerenost ka Zapadnoj Evropi, pre svega Italije i Austrije, i relativno visok stepen ekonomske razvijenosti pogodovali su postizanju pozitivnih performansi na njenom putu ka tržišnoj privredi. Osim toga, Slovenija je imala relativno povoljnu ekonomsku istoriju usled primene centralno evropskog modela ekonomskog razvoja sve do izbijanja prvog svetskog rata (dok je bila u sastavu Austrije) u odnosu na Hrvatsku (ugarski -mađarski model) i ostale delove bivše SFRJ (otomanski model). Za razliku od zemalja Istočnog bloka koje su pohrlile ka slobodnom tržištu, slovenački proces tranzicije imao je više elemenata gradualističkog pristupa, dok su kreatori makroekonomskih politika imali poprilično konzervativan odnos prema reformama [9].

Krajem 90-ih i početkom 2000-ih, zemlja se ekonomski sve više približavala Evropskoj uniji (EU) što se i pozitivno odrazilo na njen BDP po glavi stanovnika prema paritetu kupovne moći. Naime, u godini kada je postala punopravna članica EU, ovaj pokazatelj je iznosio 86% (indeks EU28=100) i bio je znatno viši nego u drugim bivšim



Anita Maček je rođena 23.7.1982. god. u Mariboru. Nakon završene Prve gimnazije u Mariboru, 1999. godine se upisala na Ekonomsko-poslovni fakultet, gde je 2005. godine diplomirala sa odličnim uspehom. Tokom studija je aktivno učestvovala u radu različitih organa fakulteta, a od aprila 2004. do aprila 2006. je vršila i funkciju prodekana za studentska pitanja. Septembra 2005. se upisala na postdiplomske studije na Ekonomsko-poslovnom fakultetu Maribor i novembra 2009. uspešno odbranila doktorsku disertaciju. Februara 2007. se kao istraživač zaposlila na Institutu za ekonomsko i korporativno upravljanje, od 2008. do 2010. godine je bila zaposlena u savetodavnom društvu Dr. Ferk & Partner d.o.o. kao konsultant, a od 2010. godine je samostalna preduzetnica. Anita Maček je izabrana u zvanje docenta za područje ekonomske teorije i politike. Njeno istraživačko područje obuhvata međunarodne tokove kapitala, direktne strane investicije i prekogranične merdzere i akvizicije. Njena bibliografija obuhvata više od 70 jedinica i sadrži članke i objave u časopisima, prezentacije na nacionalnim i međunarodnim konferencijama, kao i naučno-popularne članke u časopisima.

socijalističkim zemljama (Češka, Mađarska, Poljska, Slovačka, Rumunija). Međutim, ubrzo nakon prijema u EU, Slovenija polako počinje da gubi ulogu lidera među tranzicionim zemljama kao posledica nedostatka političke volje za sprovođenje suštinskih promena. Gradualistički model tranzicije doprineo je očuvanju socijalnog mira i jednakosti ali se u dugom roku pokazao kao mač sa dve oštrice budući da je rezultirao u odlaganju ili suštinskom “razvodnjavanju” preko potrebnih reformi.



Profesor dr. **Rasto Ovin** iskusni je slovenački makroekonomista. Diplomirao je na Ekonomsko-poslovnom fakultetu Univerziteta u Mariboru, magistrirao na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Zagrebu, doktorirao na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, a post-doktorske studije završio je na Filipsovom Univerzitetu u Marburgu, Nemačka. Osim predavanja iz područja makroekonomije i ekonomske politike koje je kao redovan profesor držao od 1998. godine na Univerzitetu u Mariboru i Univerzitetu u Marburgu, Nemačka tokom jednog semestra, obavljao je i funkciju prodekana fakulteta, prorektora univerziteta i dekana fakulteta. Njegov bibliografski opus prelazi 650 naslova (naučni radovi, konferencije, monografije, popularni članci u novinama itd.). Glavna područja istraživanja do sada su mu bila: ekonometrijska analiza privrede Jugoslavije, međunarodno upoređivanje produktivnosti, institucionalna analiza te prekogranična udruživanja i pripajanja. Izvan univerziteta držao je značajne funkcije na nacionalnom nivou (ekspertski sistem evaluacije univerziteta, Fiskalni savez vlade Republike Slovenije) i u privredi (Nadzorni odbor Nove Ljubljanske banke). Sada je dekan DOBA Fakulteta u Mariboru, vođa timova u ekspertskom sistemu za evaluiranje univerziteta i predsednik Društva ekonomista Maribor.

Davanje prednosti domaćim u odnosu na strane investitore u procesu privatizacije, sprečavanje ulaska špekulativnog kapitala zbog opasnosti od apresijacije domaće valute, dobro organizovana i jaka sindikalna udruženja radnika samo su neki od razloga koji su doveli do ograničavanja priliva SDI.

Rapidan ekonomski rast koji je otpočeo nakon 2004. godine naglo je prekinut usled preliivanja negativnih efekata svetske finansijske i ekonomske krize. Privredna ekspanzija bila je potpomognuta prekomernim zaduživanjem i preuzimanjem rizika od strane banaka i preduzeća [10]. Uprkos očekivanjima da će se zemlja relativno brzo oporaviti od posledica svetske recesije, privreda Slovenije bila je dodatno opterećena nastalom dužničkom krizom koja je mnoga preduzeća gurnula u stečaj i uvećala gubitke u bilansima banaka.

U donjoj Tabeli 1 iznosimo komparativne makroekonomske podatke za Sloveniju i Srbiju.

	Srbija				Slovenija			
	2006	2009	2011	2013	2006	2009	2011	2013
Realni rast BDP (u %)	4.9	-3.1	1.4	2.6	5.7	-7.8	0.6	-1.0
Potrošačke cene	6.6	6.6	7.0	2.2	2.5	0.9	2.1	1.9
Stopa nezaposlenosti	20.9	16.1	23.0	22.1	6.0	5.9	8.2	10.1
Budžetski deficit/suficit	-1.7	-3.1	-3.9	-4.5	-1,2	-5.9	-6.6	-
Tekući račun platnog bilansa (u %BDP)	-9.6	-5.8	-9.9	-6.1	-1.8	-0.5	0.4	6.3
Obim SDI kao % BDP	31.1 *	57.5	63.2	77.9	23.1	31.1	30.1	32.5

Tabela 1: Usporedna makroekonomska kretanja za Srbiju i Sloveniju u izabranim godinama

Napomena: Podatak se odnosi na Srbiju i Crnu Goru

Izvor: [11]-[13]NBS, UNCTAD, EUROSTAT

Za razliku od Slovenije, Srbija je, nakon raspada SFRJ, bila federalna republika Savezne Republike Jugoslavije (SRJ) (1992-2002), a potom Srbije i Crne Gore (2003-2006). Tokom 90-ih, SRJ je zabeležila najveći pad BDP i proizvodnje u odnosu na zemlje iz okruženja usled raspada zemlje, uvođenja ekonomskih sankcija, najpre, zbog optužbe o učešću u ratu u Bosni (1992.), a, potom, eskalacije nasilja na Kosovu (1998. god), hiperinflacije, NATO bombardovanja, kao i zakasnele tranzicije. Ovaj period se karakteriše neuspelim pokušajima sprovođenja ekonomskih reformi zbog čega se smatra potpuno izgubljenim sa stanovništva tranzicije [2]. Prvi značajniji reformski potezi povučeni su tek 2000. godine kada je izvršena liberalizacija cena osnovnih životnih namernica. Dolaskom demokratske vlasti početkom oktobra 2000. godine ispunjeni su preduslovi za razvijanje intenzivnih odnosa sa EU. U cilju podrške vladavine prava i sprovođenja demokratskih promena u Srbiji, EU je jednostrano uspostavila *bescarinski pristup svom tržištu*. Srbija je podnela zahtev za članstvo u EU 22. decembra 2009. godine. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa Srbijom koji je potpisan, zajedno sa Prelaznim sporazumom o trgovini i trgovinskim pitanjima, aprila 2008. godine stupio je na snagu septembra 2013. godine.



Jelena Zvezdanović Lobanova je istraživač saradnik u Centru za ekonomska istraživanja Instituta društvenih nauka u Beogradu. Student je doktorskih studija na Ekonomsko-poslovnom fakultetu u Mariboru na smeru Ekonomske i poslovne nauke. Predmet njenog naučnog interesovanja predstavljaju prekogranični merdžeri i akvizicije i institucionalno uređenje u zemljama u tranziciji. Dobitnik je brojnih domaćih i međunarodnih stipendija i nagrada. Autor je više naučnih radova iz oblasti ekonomske politike i razvoja.

Primena Prelaznog sporazuma između Srbije i EU počela je početkom januara 2009. godine radi stvaranja slobodne trgovinske zone. Nakon završetka roka predviđenog za realizaciju Nacionalnog programa integracije Srbije u Evropsku uniju (2008–2012. godine) Vlada RS usvojila je početkom 2013. godine Nacionalni program usvajanja pravnih tekovina EU za period 2013–2016. godine u cilju usaglašavanja domaćeg zakonodavstva sa propisima EU. Srbija je status kandidata za članstvo u EU dobila u martu 2012. godine odlukom Evropskog saveta dok su tek početkom 2014. godine otpočeli pristupni pregovori na političkom nivou održavanjem prve međuvladine konferencije između Srbije i EU. Sticanje statusa kandidata za članstvo doprinelo je povećanju stabilnosti poslovnog okruženja, što je poslalo jasnu poruku stranim investitorima da zemlja preduzima adekvatne mere u cilju poboljšanja institucionalnog uređenja kao bitnog preduslova za privlačenje novih investicija.

3. METOD I UZORAK

U studiji smo analizirali spremnost za prihvatanje SDI u slovenačkim i srpskim opštinama uz pomoć upitnika. Istraživanje je bilo sprovedeno krajem 2014. godine. Uzorkom je obuhvaćeno 127 opština: 66 (od ukupno 212) iz Slovenije i 61 (od ukupno 168) iz Srbije. Ciljnu grupu za istraživanje čine direktori opštinskih uprava.

Izabrali smo opštine jer bi one trebalo da igraju važnu ulogu u stvaranju ambijenta za poslovanje i, samim tim, za privlačenje SDI. Naš cilj je bio ustanoviti stratešku spremnost lokalnih zajednica za privlačenje SDI. S druge strane, pokušali smo da istražimo njihove percepcije o najvažnijim prednostima i pretnjama koje prate ovaj oblik međunarodnog kretanja kapitala.

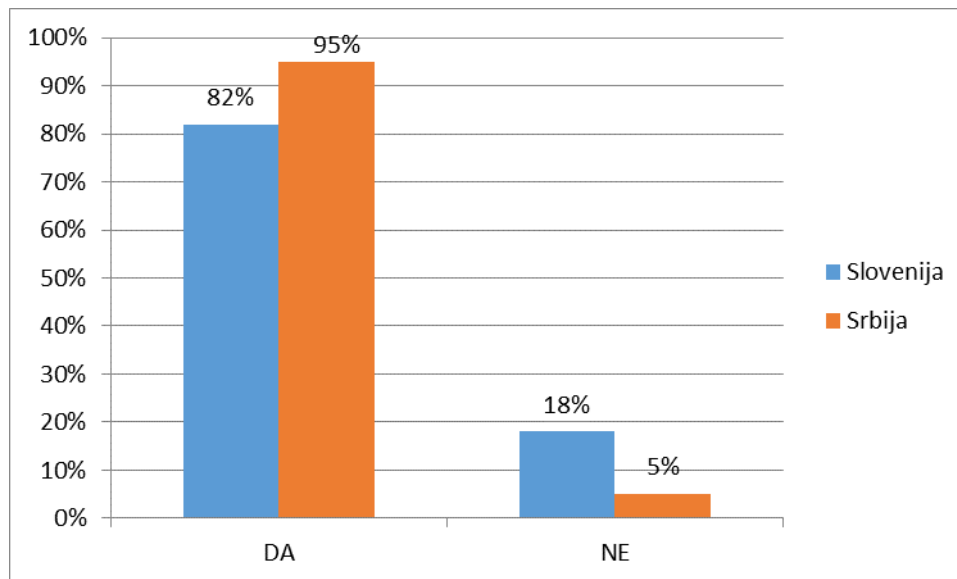
Studija je urađena na osnovu upitnika od 16 pitanja o SDI u lokalnim zajednicama. U radu smo nastojali da dobijemo odgovore na sledeća pitanja:

- Da li je privlačenje SDI jedan od strateških ciljeva opštine?
- Rangiranje prednosti SDI prema značaju od 1 (najmanja korist) do 6 (maksimalna korist)
- Rangiranje pretnji povezanih sa prilivom SDI prema značaju od 1 (najmanja pretnja) do 7 (maksimalna pretnja).

Interpretacija rezultata se bazira na deskriptivnoj statistici dobijenih vrednosti.

4. ANALIZA PODATAKA IZ UPITNIKA

Ovaj rad temelji se na studiji, koju izvode autori na širem planu. Naravno se za ovu priliku objavljuju originalni nalazi kao produžetak do sada objavljene analize [14]. Kao što se može videti, statistički pokazatelji ukazuju na različito dostignute nivoe tranzicije u Sloveniji i u Srbiji – što se tiče sklonosti i spremnosti opština za strana ulaganja. Evidentne su razlike u stepenu privrednog razvoja, kao i činjenica da je Slovenija već više od deset godina član EU. S druge strane, uočene razlike su manje od onih koje bi se mogle očekivati obzirom na to da su bezbednosni, politički i međunarodni uslovi u kojima su se razvijale nacionalne privrede dveju zemalja tokom 90-ih bili dosta različiti. Ove manje razlike možemo obrazložiti činjenicom, da su obe države ipak delile isto istorijsko i privredno iskustvo više od 70 godina. Ipak, kao pravo iznenađenje može se smatrati odnos lokalnih zajednica prema potrebi za privlačenje stranih ulaganja u njihovu privredu. Naime, kod analiziranih srpskih opština, taj interes je jasniji i bolje izražen. U to nas uverava grafikon 1.



Grafikon 1: Interes opština za privlačenje SDI

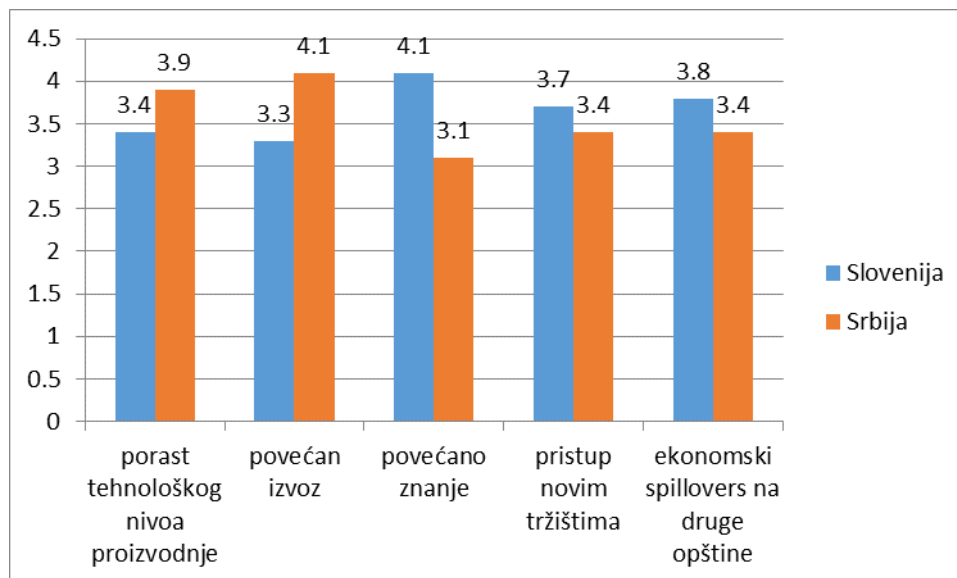
Izvor: [14].

Veća svest o potrebi strateške usmerenosti na strana ulaganja kod srpskih opština delimično bi se mogla objasniti činjenicom veće oskudice kapitala u Srbiji nego u Sloveniji. Ipak u odgovorima mogu se nazirati posledice ograničavanja priliva inostranog kapitala u Sloveniji. Tako nalazi na prvi pogled omogućavaju zaključak, da su istraživane opštine u Srbiji bile u stanju intervenirati za smanjenje oskudice kapitala i time više se brinuti za dobrobit svojih stanovnika nego je to bio slučaj u Sloveniji.

U tom smislu, ukazaćemo na dobru praksu nekih opština u Srbiji. Imajući u vidu činjenicu da se na nivou lokalne zajednice ipak ne mogu otkloniti svi nedostaci koji postoje na državnom nivou (politička nestabilnost, siva ekonomija i rad na crno), evidentno je da je u nekim opštinama prodrta svest da jednostavno treba početi u onim područjima koje predstavljaju njihovu nadležnost. Primer bi mogao biti Strateški plan opštine Inđija [15], gde je fokus usmeren na izgradnju infrastrukture – sa poznatim pozitivnim efektom, pa se opština već duže vremena izdvaja kao primer dobre prakse [16]. Prema dokumentovanom mišljenju [17], postoji 15 -16 opština u Srbiji koje mogu biti pozitivan primer. Međutim, prema istom izvoru, veći deo opština „*niti ima planove, niti ima programe, niti ima bilo kakve ambicije da te investitore privuče*“. To se, pre svega, može reći za južnu Srbiju, gde uostalom postoji nedovoljno razvijena infrastruktura, a nedostaju i kadrovi koji bi mogli saradivati u takvim projektima.

Očito ovakva pozitivna kretanja podržava i način organizacije lokalnih zajednica budući da Srbija pruža različite mogućnosti gradovima i opštinama da utiču na privlačenja stranih investicija. Osim podsticaja i subvencija, (strane) ulagače naročito zanima stanje infrastrukture i položaj lokalne samouprave [18], pa tako podaci o pripremljenosti lokalnih zajednica za strana ulaganja više ukazuju na njihovu zrelost nego na aktivnost države [17]. Međutim, postoje i primeri gde je država uspešla da podstakne strana ulaganja na osnovu povećanja transparentnosti za strane ulagače. Jedan od njih je Program sertifikacije opština sa povoljnim poslovnim okruženjem, koji je pokrenula Nacionalna alijansa za ekonomski razvoj (NALED). Ovoj inicijativi se mogu pripisati dve milijarde evra stranih ulaganja u 21 opština, koje su se kvalifikovale kao destinacije za strana ulaganja [19]. Sledeći takav primer je SIEPA, gde se objavljuju podaci (2015) o spremnosti opština za strana ulaganja.

Kada su u pitanju očekivani doprinosi SDI, mišljenje direktora opštinskih uprava u srpskim opštinama je manje strukturisano u odnosu na slovenačke opštine. Kao što se može videti na grafikonu 2, u Sloveniji se glavne korisnosti od SDI očekuju na području unapređenja znanja i ekonomskih spillovers na druge opštine, dok u Srbiji na području povećanja izvoza i podizanja tehnološkog nivoa proizvodnje.

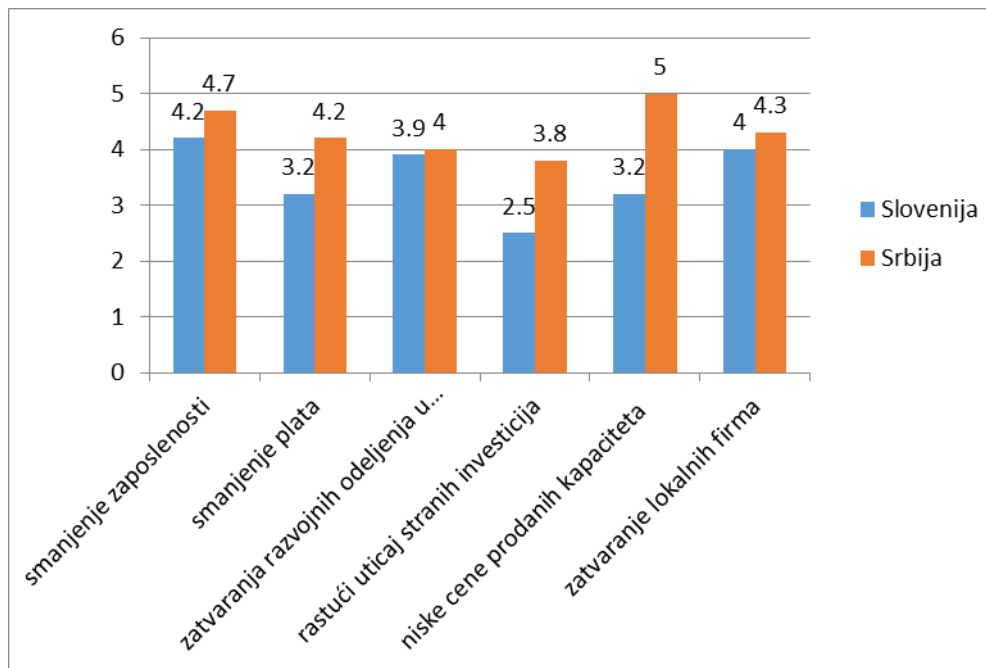


Grafikon 2: Doprinosi SDI

Izvor: [14].

Kao što je uobičajeno za početne faze tranzicije, glavni strah od priliva SDI je prisutan kada su u pitanju cene po kojima se preduzeća prodaju. Ovde su komparativni rezultati za slovenačke i srpske opštine logični – sa većim vrednostima za Srbiju, da je rizik od prodaje preduzeća ispod tržišne vrednosti itekako prisutan i zbog stanja nekih kapaciteta, koji se prodaju.

Kao što se može videti na grafikonu 3, svi problemi povezani sa prilivom SDI su dobili veće vrednosti u srpskim opštinama, što dokazuje da ne postoji iskustvo povezano sa otvorenošću privrede.



Grafikon 3: Negativne strane SDI

Izvor: [14]

Relativno visoko i slično su ocenjeni rizici vezani za smanjenje zaposlenosti i zatvaranje razvojnih odeljenja u preduzećima. Bazirajući se na rezultatima analiza drugih autora [5], rizik ukidanja razvojnih odeljenja u preduzećima treba sagledati i sa psihološkog aspekta. Razvojna odeljenja u preduzećima su, naime, smatrana vrhunskim dostignućem, pa bi tako njihovo zatvaranje, prema opštem mišljenju, još više umanjilo vrednost preduzeća, a time i opštu perspektivu.

5. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

U literaturi ne postoji jedinstveno mišljenje o efektima SDI na domaću privredu. Dok se realna privredna praksa može smatrati negde u sredini, razlika nastaje kada su u pitanju mišljenja naučnih istraživača i predstavnika vlasti. Dok se u naučnim studijama navode mnogi argumenti u korist pozitivnih efekata SDI, praksa (evropskih) država ukazuje na dosta rezervisan stav njihovih vlada prema stranim ulaganjima. Ovakav pristup je naročito prisutan u praksi dosadašnjih slovenačkih vlada.

Naši rezultati ukazuju na to da u Srbiji (više nego u Sloveniji) inicijativu za privlačenje SDI mogu pokrenuti opštine. Pokazalo se da to može dati dobre rezultate, pa je tako strateška spremnost za (strane) ulagače u opštinama u Srbiji na višem nivou nego u Sloveniji. Ove razlike je neophodno dalje istraživati, kako bi se mogli ustanoviti efekti problema kao što su metodički otpor prema stranom kapitalu u Sloveniji ili nepridržavanje zakonskog kriterijuma prema kome bi opštine trebalo da imaju više od 5.000 stanovnika – više od polovine slovenačkih opština ne zadovoljava ovaj kriterijum (!) pa se tako ne može očekivati neki njihov uticaj na uslove koji su relevantni za (strane) ulagače.

Rezultati istraživanja, koji su delimično predstavljeni u ovom radu, su inače u skladu sa očekivanjima. Evidentna je značajna prednost Slovenije kada je u pitanju ekonomski i opšti razvoj, kao i integrisanost u međunarodnu zajednicu. Uprkos činjenici da Slovenija gubi prednost počev od izbijanja finansijske i ekonomske krize, ona je i dalje vodeća bivša

socijalistička zemlja u Evropi i svetu. Međutim, prema našim rezultatima, a naročito posmatrajući izdvojene primere, Srbija je ostvarila bolje rezultate po pitanju inicijativa lokalnih zajednica za privlačenje SDI.

LITERATURA

- [1] EUR-Lex. *Directive 2014/24/eu of the European Parliament and of the Council* [Internet]. (2014) Dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32014L0024>. (pristup: 30.3.2015).
- [2] Popović, D. (2005) Privredna aktivnost i makroekonomska politika u tranziciji. u: Begović Boris i Mijatović Boško (ur.) *Četiri godine tranzicije u Srbiji*, Beograd-Smederevska Palanka: Centar za liberalno-demokratske studije, 35-114.
- [3] Perez, R. P. (2008) A regional approach to study technology transfer through foreign direct investment: The electronics industry in two Mexican regions. *Research Policy*, 37 (5), 849-860.
- [4] Lin, C. H. (2008) Role of Foreign Direct Investment in Telecommunication Industries: A Developing Countries' Perspective. *Contemporary Management Research*, 4 (1), 29-42.
- [5] Ovin, R. & A. Maček. (2010) How beneficial are inward C-B M&A for European countries?. *European journal of international management*, 4 (5), 488-505.
- [6] Zvezdanović Lobanov, J., Maček, A, R. Ovin. (2013) *Institutional Setting as a Determinant of FDI Attraction – example of Serbia*. In: Petrović, P. 2014. Possibilities and Perspectives for Foreign Direct Investment in the Republic of Serbia. Mala knjiga, Novi Sad.
- [7] Maček, A. & R. Ovin. (2014) Does economic interventionism help strategic industries? Evidence from Europe. *E+M*, Vol. 17 (3): 5-14.
- [8] Mencinger, J. (2012) *How to create a country – experience of Slovenia*, International conference “Building a New State”, Barcelona, October.
- [9] Kračun, D. (2005) Tranzicija, stabilizacija i ekonomski rast: iskustvo Slovenije, *Ekonomski pregled*, 56 (3-4), 145-162.
- [10] Jazbec, B. [Internet]. (2014) *Financial crises and the current situation in Slovenia*, Annual Conference of the Bank Association of Slovenia, Central banker's speeches Dostupno na: <http://www.bis.org/review/r150205e.htm> (pristup 17.5.2015).
- [11] NBS. [Internet]. (2015) *Osnovni makroekonomski indikatori*. Dostupno na: <http://www.nbs.rs/internet/cirilica/80/index.html> (pristup 17.5.2015).
- [12] UNCTAD. [Internet]. (2015) *Indikator - Inward FDI stock as percentage of GDP*. Dostupno na: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=89> (pristup 17.5.2015).
- [13] Eurostat. [Internet] (2015) Dostupno na: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (pristup 17.5.2015).
- [14] [Maček, A., Ovin, R. in Zvezdanović Lobanov J. \(2015\) FDI Blessing – How is it Rwegcognized by Local Communities? Comparative Study of Slovenia and Serbia. To be published.](#)
- [15] Ekapija. [Internet]. (2005) Kojim se sve marketinškim sredstvima promovišu domaće investicione lokacije i privlače svetske kompanije da kapital ulože baš u srpske opštine? *E magazin*. 28.12.2005. Dostupno na: <http://www.ekapija.com/website/sr/page/35813/E-magazin-Kojim-se-sve-marketin%C5%A1kim-sredstvima-promovi%C5%A1u-doma%C4%87e-investicione->

- [lokacije-i-privla%C4%8De-svetske-kompanije-da-kapital-ulo%C5%BEe-ba%C5%A1-u-srpske-op%C5%A1tine](#) (pristup: 16.5.2015).
- [16] Opština Indija. (2006) *Strateški plan*. Dostupno na: <http://www.indjija.net/upload/documents/Strateski%20Plan%20INDJIIJA%201.pdf> (pristup: 16.5.2015).
- [17] Radio slobodna Europa. [Internet] (2012) *Opštine u Srbiji uspješnije od države privlače investitore*. Dostupno na: http://www.slobodnaevropa.org/content/opstine_u_srbiji_uspjesnije_od_drzave_privlace_investitore/24568875.html (pristup: 16.5.2015).
- [18] Capital.ba. [Internet] (2012) *Ulagáč pazi gdje dolazi. 4.5.2012*. Dostupno na: <http://www.capital.ba/ulagac-pazi-gdje-dolazi/> (pristup: 16.5.2015).
- [19] Capital.ba. [Internet] (2012) *Kako opštine u Srbiji privlače investitore? 21.7.2012*. Dostupno na: <http://www.capital.ba/kako-opstine-u-srbiji-privlace-investitore/> (pristup: 16.5.2015).